

Vlaams
Parlement

ingediend op **41-A** (2020-2021) – Nr. 4
6 september 2021 (2020-2021)

Verslag

namens de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
uitgebracht door Stephanie D'Hose en Katia Segers

over het jaarverslag

van de Vlaamse Ombudsdienst

Genderkamer 2020

Samenstelling van de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media:

Voorzitter: Elisabeth Meuleman.

Vaste leden:

Cathy Coudyser, Marius Meremans, Freya Perdaens, Wilfried Vandaele, Manuela Van Werde;
Filip Brusselmans, Johan Deckmyn, Klaas Sloomans;
Karin Brouwers, Orry Van de Wauwer;
Steven Coenegrachts, Stephanie D'Hose;
Elisabeth Meuleman, Jeremie Vaneeckhout;
Hannes Anaf.

Plaatsvervangers:

Andries Gryffroy, Kathleen Kerkels, Philippe Muylers, Kris Van Dijck, Karl Vanlouwe;
Immanuel De Reuse, Jan Laeremans, Ilse Malfroot;
Maaïke De Rudder, Tinne Rombouts;
Els Ampe, Bart Tommelein;
Gustaaf Pelckmans, Tine Van den Brande;
Katia Segers.

Toegevoegde leden:

Tom De Meester.

Documenten in het dossier:

41-A (2020-2021) – Nr. 1: Jaarverslag van de Vlaamse Ombudsdienst – Genderkamer 2020
– Nr. 2 en 3: Verslagen

INHOUD

I.	Toelichting.....	4
1.	Genderkamer Vlaamse Ombudsdienst.....	4
1.1.	Genderkamer, vijf jaar wind in de zeilen	4
1.2.	Krachtlijnen	4
1.3.	Praktijkvoorbeeld.....	5
2.	Minister-president Jan Jambon.....	7
II.	Bespreking.....	8
1.	Vragen en opmerkingen uit de commissie	8
1.1.	Katia Segers	8
1.2.	Stephanie D’Hose	8
1.3.	Katrien Schryvers	9
1.4.	Marius Meremans.....	10
2.	Antwoordenronde.....	10
2.1.	Genderkamer Vlaamse Ombudsdienst	10
2.2.	Minister-president Jan Jambon	13
	Gebruikte afkortingen.....	14

Op donderdag 29 april 2021 besprak de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media het jaarverslag 2020 van de Vlaamse Ombudsdienst. Genderkamer 2020.

(Deze commissievergadering werd als videoconferentie georganiseerd.)

I. Toelichting

1. Genderkamer Vlaamse Ombudsdienst

1.1. Genderkamer, vijf jaar wind in de zeilen

Annelies D'Espallier, ombudsvrouw Gender, Mensenrechtenkamer, Vlaamse Ombudsdienst, zal vandaag in het kader van het jaarverslag 2020 van de Vlaamse Ombudsdienst het jaarverslag Genderkamer 2020 '5 jaar wind in de zeilen' toelichten (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 41-A/1). Het is een terugblik op vijf jaar Genderkamer als parlementair gelijkheidsorgaan voor gender en geslacht. Het biedt een overzicht van de expertise met het oog op de oprichting van een nieuw orgaan door de Genderkamer.

In het beleid rond de gelijkheid van mannen en vrouwen en tussen mensen in het algemeen heeft de Genderkamer uiteraard ook aandacht gehad voor #MeToo. Specifiek daarover zullen Annelies D'Espallier en Viktor Van der Veken deze commissie vandaag informeren. Laatstgenoemde is psycholoog en zal ingaan op concrete dossiers.

#MeToo heeft ook in het Vlaams Parlement vanaf 2017-18 het probleem van het grensoverschrijdend gedrag hoog op de agenda geplaatst. In 2018 vond een onderzoek plaats van dergelijk gedrag in de sectoren media en cultuur. Het leverde zware cijfers op. Zowat de helft van de ondervraagde vrouwen en 18 procent van de ondervraagde mannen uit de twee sectoren maakten gewag van grensoverschrijdend gedrag. Uit het onderzoek is een actieplan Grensoverschrijdend Gedrag voortgekomen, met bijdragen van allerlei actoren, waaronder oKo en het Sociaal Fonds Podiumkunsten. Een onderdeel van het plan luidde: "We bereiden een ombudsfunctie voor voor de cultuur- en audiovisuele sector die ter aanvulling op het meldpunt 1712 de rol van aanspreekpunt en bemiddelaar op zich kan nemen."

De spreker merkt op dat deze opdracht kadert in de gelijkheid tussen man en vrouw en daardoor sowieso aansluit op het werk van de Genderkamer. Bovendien veronderstelt ze een grote onafhankelijkheid en bij voorkeur een zekere afstand van de betrokken sectoren. Zo is de opdracht terechtgekomen bij de Genderkamer van de Vlaamse Ombudsdienst. Deze heeft er twee psychologen voor ingezet met een deeltijdse opdracht. In samenwerking met de rest van het ombudsteam is ook het jaarverslag tot stand gekomen.

1.2. Krachtlijnen

Annelies D'Espallier geeft aan dat de getroffen en vaak schroom ondervinden om te spreken, maar zich in de Genderkamer wel veilig voelen. Hetzelfde geldt eigenlijk voor plegers, die soms uit eigen beweging naar de Genderkamer stappen met hun verhaal. Soms gaat het om mensen die bewust grenzen hebben overschreden, maar anderen hebben heel wat bijgeleerd uit de gesprekken met de Genderkamer. Ook omstanders zijn erg belangrijk voor de afbakening van grenzen. Ook met heel wat van hen heeft de Genderkamer al gesproken.

Volgens het vermelde actieplan moeten "niet alleen slachtoffers geholpen worden, maar ook daders op hun gedrag kunnen aangesproken worden, opdat het ongewenste gedrag stopt. We willen een soort ombudsfunctie op ieder sectoraal niveau

installeren, die de rol van bemiddelaar en doorverwijzer kan opnemen voor die gevallen waar er geen gerechtelijke of externe actor wordt ingeschakeld.”

Zo is het in de praktijk ook gegaan, vervolgt de spreker. Overal waar mensen samenleven, worden grenzen overschreden. In bepaalde gevallen is dan het strafrecht van toepassing en moet het ook zijn rol kunnen spelen. Maar de overgrote meerderheid van de verhalen waarvoor mensen de Genderkamer aanspreken, situeert zich niet op het strafrechtelijke niveau, zij het dat die verhalen wel heel problematisch kunnen zijn. Het gaat dan om ongewenste aanrakingen, vervelende opmerkingen, opgedrongen fysieke en seksuele contacten enzovoort. Heel vaak maakt een ongelijke machtsverhouding de verhalen extra problematisch. Dit alles bevindt zich vaak in de grijze zone van 'lawful but awful', waar het niet alleen om juridische maar ook om persoonlijke grenzen gaat. De subjectiviteit daarvan maakt het moeilijker om te navigeren. De expertise ter zake ligt bij de psychologen.

Voor dergelijke casussen passen perfect de buitengerechtelijke oplossingen waarnaar de Vlaamse Ombudsdienst graag op zoek gaat. Buitengerechtelijke oplossingen zijn dan ook de eerste krachtlijn.

De tweede krachtlijn is de herstelgerichtheid. Het actieplan vraagt doorverwijzing waar dat past. Indien een vervolg nodig is bij de Ombudsdienst, organiseert deze vredesgesprekken. De getroffene krijgt dan de gelegenheid om de overschreden grenzen aan te wijzen en de schade en de gevolgen te duiden. De pleger krijgt de gelegenheid om zijn verantwoordelijkheid op te nemen en mee te zoeken naar een uitweg opdat er geen herhaling meer voorkomt. Het moet de betrokkenen in staat stellen om samen voort te werken aan hun media- of cultuurproject.

Die methode heeft de Genderkamer gevonden in het juridische kader van de mensenrechten. Ze kan werken met drie gespreksvarianten uit de 'restorative justice'. Ook het jeugd- en kinderrechtenbeleid, het antipestbeleid op scholen en de waarheidscommissies zijn voorbeelden van een dergelijke aanpak.

De eerste variant is dat mensen hun verhaal willen doen en er erkenning voor zoeken, bij voorkeur bij een daartoe bevoegde onafhankelijke instantie. Ten tweede kunnen pleger en getroffene elkaar ontmoeten onder begeleiding van een bemiddelaar. Soms maakt dat stappen naar herstel mogelijk, dat in bepaalde gevallen ook juridische gevolgen zoals een schadevergoeding meebrengt. In de derde variant komen er ook bemiddelaars uit de Genderkamer aan te pas en wordt er een grotere groep bij betrokken, bijvoorbeeld omstanders of collega's die sneller hadden moeten reageren.

De derde krachtlijn is de toekomstgerichtheid. De buitengerechtelijke weg is vaak een keuze van mensen die hun organisatie of een befaamde kunstenaar niet willen afbreken, maar net opbouw beogen. Het is hun meer om morgen dan om gisteren te doen. Dat vereist soms transformaties bij organisaties of mensen.

1.3. Praktijkvoorbeeld

Viktor Van der Veken, psycholoog-onderzoeker Genderkamer, Vlaamse Ombudsdienst, bevestigt dat de Genderkamer dit soort dossiers steeds de richting van herstel uitduwt. In 2019 waren er 20 dossiers, in 2020 29.

Het voorbeeld dat de spreker aanhaalt, is erg intensief en gelukkig niet illustratief voor alle dossiers. Wel is het een schoolvoorbeeld van alle in het herstelrecht toegepaste methodes.

Na jaren geworsteld te hebben met haar ervaringen en de psychologische nasleep daarvan, kwam een melder naar de Genderkamer met het oogmerk dat niemand

in de toekomst zou moeten meemaken wat ze zelf had moeten doorstaan. De onafhankelijkheid van de Genderkamer, die buiten de sector staat, bleek voor haar vertrouwen van groot belang. Dat blijkt vaker het geval voor zowel melders als plegers.

De Genderkamer bood in het zogenaamde erkenningsgesprek eerst een luisterend oor en probeerde samen met de getroffen(e) orde te brengen in de chaos in haar hoofd. Die chaos was in eerste instantie te wijten aan de ervaringen zelf, maar werd vervolgens ook versterkt toen ze deze zonder succes had proberen aan te kaarten in haar organisatie. Daarna heeft ze jarenlang geprobeerd om de chaos in haar hoofd te ordenen met hokjes en labels, zoals vaak blijkt te gebeuren na grensoverschrijdend gedrag. Typische uitingen zijn dan bijvoorbeeld isolatie en grooming. Door de gesprekken met de Genderkamer kon de getroffen(e) haar psychologische leed en de onderliggende mechanismen benoemen. Ze kreeg een taal aangereikt om die zaken een plaats te geven en ermee vooruit te kunnen.

Na enkele gesprekken kregen de psychologen een duidelijker inzicht in de verwachtingen en herstelnoden van de betrokkene. Daardoor werd de volgende stap mogelijk en contacteerde de Genderkamer de pleger. Ook zijn kant van het verhaal was nodig. Vervolgens werd hij ook geconfronteerd met de impact van zijn gedrag op de verzoekster. Een belangrijk onderdeel van de herstelrechttechniek is de vraag of de rechtstreeks betrokkene zelf bereid en in staat is om de emotionele en relationele schade te herstellen, om in de toekomst dergelijke schade te voorkomen.

Op vraag van de verzoekster en met akkoord van de pleger zijn de gesprekken vervolgens verruimd naar de hele organisatie, waar op het beleidsniveau wel een en ander voor verbetering vatbaar is gebleken. De gespreksring wordt dus telkens vergroot.

De Genderkamer belandde dan in een bemiddelingstraject in twee delen: gesprekken met respectievelijk de pleger en de zakelijke leiding van de organisatie.

Dan volgde een directe ontmoeting waarin het slachtoffer eindelijk kon ventileren hoe ze de werking van haar organisatie al die jaren heeft beleefd. Zoiets is uiteraard een heel moeilijke, maar ook grote en belangrijke stap in het herstelproces. Op dat moment kon de getroffen(e) eindelijk de angst voor de miskennis en twijfels over de legitimiteit van haar ervaringen van zich afwerpen en haar waarheid delen. De organisatie begreep het eigen gebrek aan tijdig en verantwoordelijk reageren op de signalen, waarbij de angst voor een ongemakkelijk gesprek haar heeft doen terugdeinzen. Ze had veiligheid moeten bieden aan wie opkomt voor grenzen, en het gesprek moeten opentrekken.

De volgende stap was een groeps gesprek met alle leden van de organisatie, opnieuw onder leiding van de Genderkamer. Daaruit kwam een grote spanning naar voren, en het bestaan van oudere zweren. Voor deze nochtans al enige tijd bestaande organisatie was dit het eerste gesprek waarin ze aan dergelijke introspectie heeft gedaan. Mensen konden uiten dat ze zich al jarenlang oncomfortabel en slecht hadden gevoeld bij de wijze van interageren in de organisatie. Het toont aan dat grensoverschrijdend gedrag een symptoom kan zijn van een ontworpen werking en ongelijke machtsdynamiek. Er bleek een transformatie nodig met het oog op een veilig klimaat. Daarin moet de organisatie het voortouw nemen, om melders te beschermen en veilige meldkanalen te creëren, en om daar transparant over te zijn.

De Genderkamer heeft snel kunnen aantonen dat er werk aan de winkel was op het vlak van gelijkheid en veiligheid, maar ook dat er intensieve begeleiding nodig zou zijn. De organisatie heeft op aanbeveling van de Genderkamer een externe specialist ingeschakeld om haar door deze storm te gidsen. Ze heeft op basis van dit alles op drie niveaus een integriteitsbeleid uitgewerkt. Op het kwaliteitsniveau

heeft ze een intentieverklaring opgesteld met betrekking tot de algemene transparantie en de correcte onderlinge omgang. Ter concretisering daarvan heeft ze een gedragscode ontwikkeld. Daarnaast heeft ze extra training en sensibilisering ingezet voor onder andere de leidinggevenden. Ze heeft haar interne machtsdynamiek aangepast door nieuwe beslissingsprocessen te ontwikkelen. Op reactief niveau heeft ze toegankelijke en veilige meldingskanalen opgericht, met vooraf bepaalde reactieprotocollen en transparante communicatie.

De Genderkamer heeft oog voor alle betrokkenen in het proces. Voor de pleger was dit een erg zware periode, maar hij heeft deze ervaringen kunnen koppelen aan groei. De Genderkamer heeft hem helpen inzien dat zijn zelfinzicht op basis van imago en artistiek talent, dat hem in de sector een zekere machtspositie had opgeleverd, ook een bepaalde verantwoordelijkheid meebrengt. De kamer gelooft stellig dat zijn spijtbetuiging oprecht is. In overleg met de organisatie heeft hij beslist zich tijdelijk uit de publieke sfeer terug te trekken en zich persoonlijk te laten begeleiden om te leren omgaan met de eigen persoonlijke wonde, opdat er zich ook bij hemzelf een transformatie kan voltrekken waardoor er zich in de toekomst geen gelijkaardige situaties meer kunnen voordoen.

Viktor Van der Veken vindt het vrij uniek van de Genderkamer dat ze de melding bekijkt vanuit het standpunt van verschillende betrokkenen, gecombineerd met zowel een juridische als psychologisch invalshoek. Ze werkt samen met verschillende partners en doet graag aan kennisuitwisseling. Ze profileert zich als de spin in het web waar de goede voornemens worden verspreid. Ze heeft tevens bijgedragen aan de opleiding van vertrouwenspersonen in IDEWE en het Sociaal Fonds voor Podiumkunsten. Vanuit haar onafhankelijke positie weet de Genderkamer daardoor desalniettemin goed wat er reilt en zeilt in de sector.

In zijn derde en voorlopig laatste jaar is dit project van de Genderkamer intussen op kruissnelheid gekomen. Geheel in haar vijfjarige traditie werkt de kamer op verschillende niveaus, multidisciplinair en met verschillende partners. Ze werkt met en voor mensen, om ze te empoweren opdat ze hun waarheid bespreekbaar kunnen maken op alle niveaus.

2. Minister-president Jan Jambon

In een eerste reactie feliciteert minister-president *Jan Jambon* de Genderkamer voor het mooie werk van de afgelopen jaren. Verhelderend is dat ze haar aanpak vooral richt op herstel en bemiddeling, en niet zozeer op bestraffing en gerechtelijke procedures. Grensoverschrijdend gedrag is een complexe problematiek, waarvan de aanpak inderdaad gericht moet zijn op inzichten creëren en een vernieuwd evenwicht vinden in verstoorde verhoudingen. De minister-president heeft gehoord hoe belangrijk de onafhankelijke positie van de Genderkamer hierin is.

In het jaarverslag heeft hij gelezen over de goede samenwerking van de Genderkamer met organisaties als oKo, het Sociaal Fonds Podiumkunsten en Engagement Arts. Hij hecht er groot belang aan dat de actoren in het veld hun rol opnemen, en door middel van preventie en sensibilisering maar ook concrete ondersteuning een cultuuromslag bewerkstelligen die grensoverschrijdend gedrag bespreekbaar maakt en helpt te voorkomen.

Over de toekomst van de opdracht heeft de minister-president al eerder aangekondigd dat hij na afloop van het actieplan opdracht zal geven tot een herhaling van de initiële opdracht uit 2018, aangevuld met een kwantitatief luik dat de instrumenten onder de loep moet nemen. Op basis daarvan zal hij nagaan welke acties verder ondersteund moeten worden, welke eventueel zijn afgerond en welke extra acties eventueel nog nodig zijn.

II. Bespreking

1. Vragen en opmerkingen uit de commissie

1.1. Katia Segers

Katia Segers feliciteert de sprekers van de Genderkamer voor het puike rapport dat ze heeft afgeleverd. Het commissielid is onder de indruk van het werk van de afgelopen vijf jaar, dat alle respect verdient.

#MeToo heeft een transformatie van de werking van de Genderkamer teweeggebracht. In principe wordt die werking in 2022 stopgezet, heeft Katia Segers begrepen. De minister-president koppelt er nu een onderzoek aan. Vanaf 2023 zou de Genderkamer een ander onderkomen krijgen. Wat is voor de sprekers het ideale scenario? In de Vlaamse Ombudsdienst lijken ze een goede omgeving te hebben gevonden. Welke gevolgen zien ze voor het team? Wat is het best voor de continuïteit en om versnippering te voorkomen?

Zowel de getroffen en als de daders lijken zich in de Genderkamer veilig te voelen. Wat zijn daarvoor de kritische succesfactoren? Welke verbetering is op dat vlak nog mogelijk?

De Genderkamer ambieert een brede deur met een lage drempel. Ervaren de daders en getroffen en dit al voldoende? Welke verbeteringen zijn nog mogelijk? Zijn de mensen voldoende op de hoogte van het bestaan van de Genderkamer en vinden ze de weg ernaar?

1.2. Stephanie D'Hose

Stephanie D'Hose was in een vorige functie nauw betrokken bij de oprichting van de Genderkamer en blijft deze met grote belangstelling opvolgen.

Het commissielid is getroffen door de stijging van de cijfers van 2020, notabene het coronajaar, ten opzichte van 2019. Hoe verklaren de sprekers van de Genderkamer die stijging?

De spreker beaamt het belang van de onafhankelijke positie van de organisatie ten opzichte van de sector. Uit de good practices en de codes van goed bestuur komt vaak de nood aan een interne vertrouwenspersoon naar voren, maar op zich volstaat die niet.

Ziet de Genderkamer qua discipline of grootte een patroon in het soort organisaties waaruit problemen worden gemeld? Gaat het vooral om de kleintjes wegens geen interne vertrouwenspersoon?

De situatie uit het voorbeeld van Viktor Van der Veken was ideaal in de zin dat het slachtoffer duidelijk een slachtoffer was en de dader dat ook heeft erkend. Wellicht zijn er ook gevallen waarin de slachtoffersituatie minder duidelijk herkenbaar is of de dader niet erkent iets verkeerd te hebben gedaan. Hoe gaat de Genderkamer daarmee om?

Uit cijfers die Stephanie D'Hose bij de minister-president heeft opgevraagd over de verhouding tussen Cultuur en Media, bleek dat vooral culturele organisaties melding hebben gedaan. Zijn er intussen ook meer meldingen uit de mediasector?

Welke lacunes of fouten zou de Genderkamer na een kritische introspectie bij zichzelf nog willen wegwerken?

Ter attentie van de minister-president merkt Stephanie D'Hose dat het gat in de toekomstige timing haar zorgen baart. Met een huidige werking op kruissnelheid vreest de spreker tijdverlies en discontinuïteit vooraleer de werking wordt verlengd, met gevaar op kennisverlies en braindrain. Moet de evaluatie niet vroeger van start gaan, opdat tegen eind 2021 al duidelijk wordt wat er zal moeten gebeuren?

1.3. Katrien Schryvers

Ook *Katrien Schryvers* dankt de sprekers voor hun toewijding aan een complexe problematiek, waar de oplossingen niet 'one fits all' zullen zijn, zeker niet naarmate meer organisaties de weg vinden. Het grote voordeel van de Genderkamer zit in haar alternatieve geschillenbeslechting en bemiddeling. Mensen worstelen vaak lange tijd met wat hen is overkomen maar willen niet zomaar naar een rechtbank stappen, ook al uit angst om niet geloofd te worden of om in een juridische malle-molen terecht te komen. De Genderkamer vult die leemte in.

Zelf was Katrien Schryvers in de vorige legislatuur voorzitter van de Commissie Grensoverschrijdend Gedrag, die eerst gefocust was op de sportsector maar daarna experts en getuigenissen uit alle mogelijke sectoren heeft kunnen horen. Dit heeft uiteindelijk geleid tot twee decreten (*Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1630/4 en nr. 1631/3) en een resolutie (*Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1629/4).

Uit die tijd herinnert het commissielid zich hoe de ene getuigenis vaak een andere triggert. Hebben de aanwezigen dat ook zo ervaren? Op 28 april 2021 heeft de commissie het nog gehad over de aanbevelingen van de Onafhankelijke Onderzoekscommissie Gymnastiek (*Hand.* VI.Parl. 2020-21, nr. C249). Daaruit is gebleken hoe ruim grensoverschrijdend gedrag kan zijn. Het gaat niet alleen over fysiek of seksueel grensoverschrijdend gedrag. Vinden de getroffen en van andere vormen van grensoverschrijdend gedrag eveneens hun weg naar de Genderkamer?

Het verheugt Katrien Schryvers dat de Vlaamse Regering echt werk maakt van de uitvoering van aanbevelingen uit de resolutie. Zo legt de nieuwe beheersovereenkomst met de VRT de vermelding op van hulplijn 1712 in programma's met geweld en misbruik. Heel recent is in het Vlaams actieplan ter bestrijding van seksueel geweld 2020-2024 (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 514/1) de verplichting opgenomen tot een uittreksel uit het strafregister model 2 voor wie verantwoordelijkheid draagt voor minderjarigen of professioneel aan de slag is in de betrokken sectoren.

Een andere aanbeveling behelst een performant registratiesysteem. Achten de sprekers op dat vlak nog verbeteringen mogelijk? Welke leemtes ervaart de Genderkamer nog? Wat zouden haar belangrijkste beleidsaanbevelingen zijn na het werk van de afgelopen vijf jaar?

De Genderkamer heeft een sterke werking met betrekking tot erkenning en herstel. Na getuigenissen heeft het Vlaams Parlement eertijds ook de Erkennings- en Bemiddelingscommissie voor slachtoffers van historisch misbruik opgericht, met een focus op de jeugd-, onderwijs- en welzijnssector. Na afloop van de parlementaire Commissie Grensoverschrijdend Gedrag heeft het Vlaams Parlement een decreet aangenomen dat het werkveld van eerstgenoemde commissie heeft uitgebreid naar alle sectoren en naar alle leeftijden, met tevens een verkorting van de termijn waarbinnen het misbruik gepleegd had moeten zijn (*Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1631/3). Nadat de vzw Moderator dit heeft opgevolgd, is de commissie nu in het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin ingebed. Hoe ziet de Genderkamer die inbedding in de toekomst, en hoe sluit dit werk aan bij het gelijkaardige werk dat ze zelf doet voor actueel misbruik?

Het jaarverslag stelt dat verzoekers vooral uit zijn op bevestiging en een kans om een oordeel te toetsen. Heeft de Genderkamer het gevoel dat haar acties en mogelijkheden voldoen aan hun verwachtingen?

Aan de minister-president vraagt het commissielid wat nog mogelijk is met het oog op een algemene maatschappelijke cultuuromslag. Katrien Schryvers was erg verontwaardigd bij het voorbeeld van een zwangere studente die niet meteen grote meegaandheid heeft ervaren om het op haar bevallingsdatum geagendeerde examens te verplaatsen.

1.4. Marius Meremans

Marius Meremans herinnert aan de opvolging die de commissie Sport en toenmalig minister Philippe Muyters in de vorige legislatuur aan het ernstige probleem grensoverschrijdend gedrag hebben gewijd. Ook uit het inleidende betoog van vandaag blijkt dat de Vlaamse overheid de juiste maatregelen heeft getroffen.

In de onderlinge verhoudingen tussen mensen kan machtsmisbruik optreden. Met de nadruk op fair pay en fair practices versterkt het nieuwe Kunstendecreet ook de positie van mensen in de cultuursector ten opzichte van gezagsfuncties.

Het gaat hier eveneens om een maatschappelijke verantwoordelijkheid. N-VA is tevreden dat de Genderkamer die taak behartigt en de handvatten aanreikt om de maatschappelijke transformatie te bevorderen.

Het commissielid pleit voor een evenwicht tussen van bovenaf opgelegde maatregelen en van onderuit gegroeide evoluties. Het opgelegde moet constructief zijn en mogelijkheden blijven bieden voor wat van onderuit groeit.

Is de algemene conclusie inderdaad dat er meer bewustzijn en vooruitgang merkbaar zijn?

De Genderkamer geeft een voorkeur aan herstelgericht overleg, met als mogelijk nadeel dat dit werken in de luwte minder publieke bewustwording zal teweegbrengen. Ze stelt zich volgens haar eigen rapport terughoudend op wanneer er ook specifieke wettelijke kaders van toepassing zijn, zoals het strafrecht, het welzijnsrecht of het arbeidsrecht. Welke verbeterpunten ziet ze nog in de wisselwerking tussen zichzelf en de bestaande wetgeving? Hoe staat ze tegenover haar inkanteling in het voorgenomen Vlaamse gelijkheidscentrum?

2. Antwoordenronde

2.1. Genderkamer Vlaamse Ombudsdienst

Annelies D'Espallier bevestigt dat #MeToo voor de werking van de Genderkamer een transformatie heeft meegebracht. Voorheen was de insteek puur juridisch en had de spreker vaak het gevoel dat ze met de beschikbare instrumenten achter de feiten moest aanhollen en hooguit bluswerk kon afleveren. Uiteraard heeft klachtenbehandeling altijd een a-posterioriaspect, maar vandaag kan de Genderkamer veel meer inzetten op preventie.

De juridische instrumenten blijken vaak ontoereikend, net omdat het vaak de grijze zone betreft waarin juridische definities niet goed passen. De werking met psychologen heeft dan ook een hele wereld doen opengaan. Dit heeft op de hele Vlaamse Ombudsdienst een impact gehad. Die kijkt nu nog meer dan vroeger naar de mens achter de klacht in plaats van louter naar de klacht op zich.

De aandacht voor herstel is op zich geen nieuwe insteek voor de Genderkamer, maar is door de toevoeging van de psychologen en de specifieke focus van de opdracht nog duidelijk toegenomen. Ook de toenemende kennis over de materie heeft bijgedragen tot de transformatie.

Op de vraag waarin de Genderkamer nog beter kan worden, antwoordt Annelies D’Espallier dat de kamer bijleert bij elke casus en bij elke melder. Ze heeft geleerd over de mogelijkheid om met een combinatie van verschillende lagen de veiligheid en bescherming te bevorderen. Het gaat om welzijn op het werk, tuchtrecht, strafrecht, discriminatiewetgeving enzovoort. Niet alles is echter in juridische instrumenten te vatten. Vandaar dat de Genderkamer een noodzakelijke laag toevoegt. Deze biedt ook de ruimte om te botsen, wat in een samenleving noodzakelijk is. Als daarbij echter grenzen worden overschreden, moet men daar ook uit raken.

Uit de commissieverslagen, decreten en resolutie betreffende het grensoverschrijdend gedrag komt het belang van zowel een algemeen als een sectorspecifiek beleid naar voren. In de sportsector kan het tuchtrecht nuttig zijn, met als sluitstuk het Sporttribunaal. In het onderwijs worden de beschikbare instrumenten maar weinig benut. Zo wordt het register van feiten tussen onderwijspersoneel en derden bijvoorbeeld niet gebruikt. Daarom vindt Annelies D’Espallier dat de door de decreten en resolutie beoogde uitkomst nog niet helemaal is bereikt, bijvoorbeeld in het onderwijs.

Zelf merkt de spreker dat de drempel verlaagd wordt vanaf het verschijnen van de Genderkamer in interviews en artikels in vaktijdschriften. Vervolgens melden zich mensen aan met hun verhaal.

De kamer werkt goed samen met 1712 voor een goede doorverwijzing, en heeft zelf een stevige bijdrage geleverd aan de recente campagne in onder meer Sport en Cultuur. Dat betekent niet noodzakelijk dat er ook meldingen komen, maar het is eveneens belangrijk om de aandacht op het probleem te vestigen en mensen erover te laten praten.

De Genderkamer geeft het principe van de brede deur en lage drempel ook vorm door niet met vaste openingsuren te werken en kort op de bal te spelen, wat ook geldt voor de Vlaamse Ombudsdienst in het algemeen.

De spreker bevestigt het triggereffect van dergelijke zaken. In een dossier komen vaak verschillende meldingen voor die uit de eerste resulteren.

De omstaander is in het grensoverschrijdende gedrag heel belangrijk. Soms zoekt deze waar de getroffene terecht kan met zijn verhaal. De Genderkamer werkt dan ook graag samen met Engagement Art, dat immers heel dicht bij de sector staat en de omstaanders kan aanmoedigen.

Op de vraag of de service van de Genderkamer aan de verwachtingen voldoet, antwoordt Annelies D’Espallier met de opmerking dat de verwachtingen van de melders soms beperkt zijn: het verhaal neerleggen, er vanaf zijn, een signaal geven dat zoiets nog bestaat. Dergelijke verwachtingen vult de Genderkamer zeker in. Wat de echte oplossingen betreft, constateert ze soms wel eens dat ze niets kan doen aangezien de lagen niet altijd goed op elkaar passen. Een nog niet vermelde laag is die van goed bestuur, dat machtsmisbruik helpt voorkomen. Met bepaalde dossiers kan de Genderkamer echter niets aanvangen omdat gewoon alles misloopt. Vandaar dat ze ook vanaf het begin voorstander was van integriteitsvoorwaarden in het Kunstendecreet. Op 21 april 2021 heeft de plenaire vergadering het zo ook aangenomen (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 677/10).

De Erkennings- en Bemiddelingscommissie verricht heel belangrijk werk. Met die commissie heeft de Genderkamer geregeld overlegd om dubbel werk te voorkomen. Uitspraken over de toekomstige tekening komen echter niet aan de ombudsvrouw Gender toe, maar aan de regering en het parlement. Ze gaat ervan uit dat de Genderkamer, zoals het Vlaamse regeerakkoord aangeeft, wordt samengevoegd met onderdelen van het Vlaamse Unia. De spreker blijft het belang erkennen van de onafhankelijke positie en bevestigt ten aanzien van Katia Segers dat de Genderkamer zich in de Vlaamse Ombudsdienst als een vis in het water voelt, aangezien deze voldoet aan de hoogste internationale onafhankelijkheidsnormen, wegens haar aansluiting bij het parlement en haar budgettering uit parlementaire middelen. Zoiets komt de bewegingsvrijheid op het terrein alleen maar ten goede. Het is veel makkelijker om te spreken over dossiers in een sector waartoe men niet zelf behoort. Het ideale scenario zou voor Annelies D'Espallier dan ook zijn dat het nieuwe orgaan opnieuw een paraparlementaire instelling wordt, maar de Genderkamer is gewend te schakelen op basis van de politieke beslissingen.

In verschillende jaarverslagen waarschuwt de Genderkamer voor versnippering, vanuit het perspectief van de burger die er geen belang bij heeft om te worden doorverwezen. Het is beter om slagvaardig te zijn met een brede blik, waardoor de parallellen met andere sectoren in zicht blijven en de burger ineens op het juiste adres terecht komt.

Stephanie D'Hose polste naar de toename van het aantal dossiers in het coronajaar 2020. Die heeft ook Annelies D'Espallier verrast. Tegen de verwachtingen in is de werking niet helemaal stilgevallen, integendeel. Daarvoor zijn er verschillende redenen. Zo lopen bepaalde artistieke projecten nog door, en anderzijds gaat het soms nog om feiten van voor de coronacrisis. Ook in 2021 blijkt het aantal dossiers vooralsnog niet te dalen.

Marius Meremans had een vraag over de herstelgerichtheid, die zich meer in de luwte afspeelt. Dat bevestigt Annelies D'Espallier, maar bepaalde verhalen zouden helemaal niet naar boven komen als zoiets steeds open en bloot zou moeten gebeuren. Een voordeel is ook de korte gemiddelde doorlooptijd van maar zeventig dagen, hoewel het vandaag als voorbeeld aangehaalde dossier wel meer tijd in beslag heeft genomen. Vergeleken met de herstelgerichte benadering duurt rechtspraak langer, maar levert ze een vonnis of arrest op dat een zekere bekendheid meekrijgt. De Genderkamer zorgt met haar rapportering voor een eigen soort gemoduleerde bekendmaking.

Ten slotte was er de vraag of het bewustzijn in het algemeen toeneemt. Annelies D'Espallier antwoordt bevestigend, aangezien blijkt dat nogal wat mensen zich nu pas een bewustzijn beginnen te vormen over grensoverschrijdend gedrag. Daarmee is zeker niet alles opgelost, maar door eraan te werken, is er nu al vooruitgang.

Viktor Van der Veken heeft een aanvullende verklaring voor de dossiertoeename in het coronajaar, namelijk dat het collectieve stilliggen van de betreffende sectoren en de samenleving in het algemeen voor velen een reflectieruimte heeft ingeluid waarin ze gelegenheid hadden om gebeurtenissen uit het verleden te overschouwen. Bovendien heeft de coronacrisis ook de risicofactoren doen stijgen, gezien de grote onzekerheid met betrekking tot de carrièreperspectieven in de geliefde sector. Dat maakt een waakzaam oog des te belangrijker.

Wat de registratie betreft, houdt de Genderkamer haar eigen cijfers bij maar erkent de spreker dat er in het algemeen cijfers ontbreken. Een registratiesysteem vanwege de verschillende vertrouwenspersonen en externe diensten voor preventie, bescherming en welzijn op het werk zou per sector relevante gegevens kunnen opleveren. Vandaag is zoiets nog niet beschikbaar.

Een ander punt is dat de Genderkamer vanzelf vooral met believers in contact zal komen. Het is dan aan het beleidsniveau om te voorzien in de stokken achter de deur om ook de non-believers mee te krijgen. Dat moet echter vooral op een positieve manier gebeuren, door de nadruk te leggen op het nut en de voordelen van het werk dat op dat vlak wordt verricht.

Aan Stephanie D'Hose antwoordt de spreker dat de Genderkamer niet echt een patroon van het soort organisaties heeft waargenomen, maar net een grote verscheidenheid. Wel bevestigt hij dat aanvankelijk de kunstensector veel meer vertegenwoordigd was dan de mediasector. Vandaar dat de Genderkamer een partnerschap is aangegaan met Mediarte om alle organisaties binnen de mediasector in een platform voor kennisdeling bijeen te krijgen. Ze heeft met webinars haar werking aan de sector toegelicht en de vaktijdschriften erbij betrokken. De bewustmaking van de betrokken sectoren is van groot belang. Het gaat om een heel algemene problematiek, waarvan de aanpak zeker niet beperkt mag blijven tot bijvoorbeeld de sportsector. Het gaat inderdaad ook om aspecten als intimidatie, machtsmisbruik, verbaal en zelfs fysiek geweld.

2.2. Minister-president Jan Jambon

Minister-president *Jan Jambon* kreeg een vraag van Stephanie D'Hose, maar vindt die veeleer een zaak voor het parlement. De Vlaamse Regering is er niet op uit om de hand te leggen op een orgaan dat, zoals Annelies D'Espallier aangaf, onafhankelijk hoort te werken en meer onder de vleugels van het parlement dan van de regering thuishoort.

Elisabeth MEULEMAN,
voorzitter

Stephanie D'HOSE
Katia SEGERS,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

IDEWE	Externe Dienst voor Preventie en Bescherming op het Werk
oKo	Overleg Kunstenorganisaties
VRT	Vlaamse Radio- en Televisieomroeporganisatie
vzw	vereniging zonder winstoogmerk